[א]אמר רבא [א]מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים (א) [ב]מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה מה שאין כן בביצה נהרדעי אמרי אף בביצה דמה דעתיך דלמא מעברי ליה לאלול הא אמר רב חיננא בר כהנא אמר רב [ג]מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ליה רב אשי אמר [ג]אע"ג דלא אשתהי נמי לא משהינן ליה מ"ט יום טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן [ד]אפילו [ו]למיגז ליה גלימא ולמיגז ליה אסא אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי חיישינן רבינא הוה יתיב קמיה דרב [ד](אסי) בשני ימים טובים של ראש השנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין אמר ליה ולותיב מר האידנא מי לא [ה]אמר רבא [ה]מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אמר ליה [ו]אימר דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני ימים טובים של ראש השנה מי אמר והא [ו]אמרי נהרדעי אף ביצה מותרת אמר ליה רב מרדכי בפירוש אמר לי מר דלא סבר להא דנהרדעי אתמר [ז]אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד ביום טוב אמר להו הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה ומה בין זה [ט]לעגל שנולד מן הטרפה [ז]שתיק רב אמר רבה ואיתימא רב יוסף מ"ט [ח]שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים אמר ליה אביי

השתא

אמר רבא מת בי"ט ראשון כו'. מת המוטל לקבור אם י"ט ראשון הוא וכו': **משא"כ בביצה.** לענין ביצה לא הקלו בי"ט שני דר"ה להשוות לשל גליות דאילו ר"ה נולדה בזה אסורה בזה: **אף בביצה.** נולדה בזה מותרת בזה: **דמאי דעתיך.** לאסרה בשני לרחוקים מב"ד: **דילמא מעברי ליה לאלול.** כתקנה הראשונה למנות מיום שני ולעשות שני ימים כגון שלא באו עד יום שלשים ואחד ט): **מימות עזרא ואילך וכו'.** ואע"פ שתקנו לא אירע שבאו עדים מן המנחה ולמעלה חוץ מאותה הפעם ועדיין לא נתקנה. האי דנקט מימות עזרא משום דבימיו עברוהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח) וביום השני ובר"ה השנה משתעי: **לא אמרן.** דיתעסקו בו ישראל: **אלא דאשתהי.** ומתירא שלא יסריח: **אסא.** הדס היו מניחין על מטת מת לכבודו: **דאיכא חברי.** אומה רשעה שהיו בימי פרסיים וכופין את ישראל לעשות מלאכתן ובי"ט היו נדחין מהן ע"י שאומרים להם י"ט הוא ואם יראו אותם מקברין מתיהם יכופו אותם למלאכה. והאי גלימא דאמרינן לעיל אינו צורך המת שהרי יש לו תכריכין אחרים כל צרכו שאם צריך לו מאי אפילו דקאמר הא אמרינן בי"ט שני יתעסקו בו ישראל ועסק זה חליבת קברו ותפור תכריכין הלכך על כרחך בגלימא שאינו צריך לו מיירי דומיא דאסא דשרי למגזייה וקמ"ל דאע"ג דטרחא דלא צריך הוא אלא משום כבודו עושין לו יותר מדאי מותר לעשות לו כיון דלגבי מת כחול שויוה רבנן: **חזייה.** רבינא לרב אשי דהוה עציב: ה"ג **אמאי עציב מר:** **א"ל דלא אותיבי ערובי תבשילין.** לא הושבתי כלומר לא הכנתי לי ערובי תבשילין לאפות ולבשל מי"ט לשבת דתנן לקמן (דף טו:) עושה אדם תבשיל מערב י"ט לשם ערוב: **האידנא.** בי"ט ראשון והוא חמישי בשבת ועל תנאי הוא אומר אם היום הוא חול ולמחר קדש יהא ערוב ואם היום קדש ולמחר חול איני צריך לכך: **מי אמר.** והרי הם כיום ארוך ושניהם קדש: **א"ל רב מרדכי.** לרבינא מנהרדעי לא תותביה למר בפירוש שמיע לי מיניה דלא סבר לדנהרדעי. רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה כדאמרינן בסוטה (דף מו:) גבי לויה לרבו עד פרסה רב מרדכי אלוייה לרב אשי כו': **הואיל ומתיר עצמו.** בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף מוקצה התיר את עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן להא: **לעגל שנולד בי"ט.** דתניא לקמן שמותר בו ביום לדברי הכל: **מוכן אגב אמו.** כעודו בתוך מעיה אם נשחטה האם היה נאכל: **הטרפה.** בנה אסור אם נמצא בתוכה א] דעובר ירך אמו הוא הואיל ובשחיטת אמו אתה בא לאכלו וכי נולד בי"ט מן הטרפה ליכא למימר הואיל ומוכן אגב אמו ואפ"ה בשחיטת עצמו מותר לשחטו ולאכלו דלא אשכחן מאן דאסיר: **לכלבים.** דבין השמשות היתה אמו עומדת לכך אבל אפרוח שבקליפה אינו עומד לאכילת כלבים ואף לא היה ראוי הלכך נולד הוא:

מוכן

מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. וא"ת והאמרינן בערובין (דף לט. ושם) דרבי יוסי אוסר הביצה שנולדה [בראשון ביום] השני וא"כ היכי פליגי נהרדעי אר' יוסי שהוא תנא וי"ל דלרבי יוסי אסור אי אתרמי ונהרדעי אמרי דלא אתרמי: **יום** טוב שני לגבי מת כחול שויוה רבנן **אפילו** למיגז ליה גלימא **ואפילו** למיגז ליה אסא. ותימה דבמועד קטן (דף ח: ושם) אמרינן אין חופרין כוכין במועד והכא משמע דאין זו מלאכה וי"ל כפי' ר"ת דפירש שהיו רגילין לחפור הרבה ביחד כדי שיהיו מזומנות כשיבאו מתים ועל זה קאמר דאין חופרין במועד לצורך אחר המועד: **והאידנא** דאיכא חברי חיישינן. פרש"י שכופין לישראל לעשות מלאכה וכשהוא י"ט מניחין אותם ואם היו רואין שיקברו מתיהם יכופו אותם לעשות מלאכה והשתא בזמן הזה שאין חברי מותר ואין לומר שצריך מנין אחר להתירו דכיון דזה הטעם משום חששא ועברה החששא עבר הטעם וה"נ אמרינן גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שתה מהן ועכשיו שאין נחשים מצויין בינינו אנו שותין מהן אפילו לכתחלה אע"פ שהוא דבר שבמנין ומ"מ ר"ת היה אוסר ומעשה היה במלאו"ן שמת אדם אחד בי"ט שני ורצו להתעסק בו לקברו וגער בהן ר"ת ושלח להם בני בשכר אינן בני תורה ואתם בני תורה כדאיתא בשבת (דף קלט: ושם) שלא לקבור מת בי"ט שני משום דלאו בני תורה נינהו ואתי לזלזולי ביה אבל הר"י אמר דאין זה דמיון דהא לענין הרבה דברים אשכחנא דאינן בני תורה כדאי' ביבמות (דף מו. ושם) חזנהו דקא אכלי תורמוס דשלקי נכרים ואסר להם ופרכינן והא נאכל כמו שהוא חי וכל שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים ומשני שלא היו בני תורה ואנו אין אנו חוששין בדבר זה דקיימא לן דכל שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים והר"ר יחיאל אומר דלא דמי דשאני הכא דבצנעה הוא אוכל בביתו ולא אושא מלתא אבל לקבור מתים בפרהסיא אושא מלתא ואין נכון להתיר ועוד אמר רבינו תם דבזמן הזה נמי יש יהודים שהן משועבדים למלכות לעשות מלאכה כגון לקבל המס ולהתעסק בצרכיהם הלכך אם יראו שיתעסקו לעשות מלאכה במת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות:

אפרוח שנולד בי"ט וכו'. נראה לומר דאתרמי שנפתחו עיניו היום דאי לא נפתחו עיניו קי"ל דאפילו בחול אסור: **הואיל** ומתיר עצמו בשחיטה. פירש רש"י מתיר עצמו בלידתו להיות נשחט אבל קודם לידתו היה אסור וכיון דאתקן לשחיטה אתקן נמי לענין מוקצה ותימה למה להו לשמואל ור' יוחנן הך טעמא תיפוק ליה משום דלית להו מוקצה כדאמרינן פרק מי שהחשיך (שבת דף קנו:) דשמואל וזעירי ור' יוחנן כר' שמעון סבירא להו וי"ל דהכא קאמר טעמא אפילו לרבי יהודה דאית ליה מוקצה שרי מהאי טעמא ולכך צריך האי טעמא אי נמי איצטריך אפילו לרבי שמעון דלית ליה מוקצה דמודה בהאי מוקצה דהכא דהוי כגרוגרות וצמוקין ב] והכי מוכח בשבת (דף מה:): **וכי** מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה. דהתם לא מצי למימר הואיל ומוכן אגב אמו דהא אמו טרפה והוא מותר ותימה והא מוכן הוא דאמרינן בחולין (דף עה.) דבן פקועה ניתר בארבעה סימנין בשחיטת אמו או בדידיה ואם כן יכול להושיט ידו במעי אמו וישחטנו ויהיה מוכן כהאי גוונא וי"ל דקאמר גמרא אליבא דרבי אושעיא דקמבעיא ליה התם בחולין (דף עד.) אם ניתר בן פקועה בארבעה סימנין אי נמי י"ל הואיל ולכתחילה אין לו לשחטו כי האי גוונא שאינו יכול לראות מידי דהוה אשוחט בלילה (שם דף יג:) דאסור לכתחילה לא מיקרי מוכן ועוד יש לומר דהתם מיירי דאירע שכלו לו חדשיו והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן היום הואיל ובין השמשות לא הוה חזי:

השתא

מסורת הש"ס

א) לקמן כב. שבת קלט:, ב) לקמן כב: ר"ה יט: לג., ג) [למיגז פי' לחתוך וי"ל לחפור. ערוך], ד) [אשי כצ"ל וכ"ה ברי"ף והרא"ש], ה) לקמן יז., ו) [לקמן כב:], ז) [עי' תוספ' ב"ב סב. ד"ה ומודה], ח) [עי' מהרש"א].

הגהות הב"ח

(א) גמ' עממים ביו"ט שני כצ"ל ותיבת מת נמחק:

גליון הש"ס

גמ' אפרוח שנולד ביו"ט. עי' תוי"ט פרק ד' משנה ג' דעדיות: שם שתק רב. וכן לקמן דף ט ע"ב סוכה דף ז ע"א וש"נ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה הטרפה וכו' דעובר ירך אמו הוא. נ"ב ר"ל לענין זה הוי עובר ירך אמו דלא ניתר בשחיטת אמו דטרפה היא אבל כנולד מן הטרפה אדרבה לאו ירך אמו הוא ומותר בשחיטת עצמו כדקיי"ל ביו"ד סי' ע"ט וכמ"ש תוס' סנהדרין דף פ ע"ב ד"ה עובר וכו' ישעי"ה ודו"ק: ב] תוס' ד"ה הואיל וכו' והכי מוכח בשבת. נ"ב דף מה ע"ב בתוס' ד"ה אית ביה בצלה אפרוח יעוש"ה:

מוסף רש"י

מת ביום טוב ראשון. מת שנתנבלה, כגון שמת בשבת ולמחר היה יו"ט (שבת קלט.). מה שאין כן בביצה. דאין ר"ה שוה לימים טובים של גליות, דאילו ר"ה חמיר יו"ט שני דיליה ונולדה בזה אסורה בזה (שם) דקדושה אחת הן ולא הקלו בי"ט שני של ר"ה אלא לענין מת בלבד (לקמן כב:). מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה. אם שכח ביו"ט ראשון וחלו שני ימים טובים חמישי וערב שבת, ומתנה אם היום חול ומחר קדש עירובי עירוב, ואם איפוך איני צריך לערב לתבשילין (לקמן יז.).

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה כג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכו סעיף ג וסי' תקכו סעיף א:

לט ב מיי' שם טוש"ע שם סי' תקכו סעיף ד:

מ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' א וסעיף ד:

מא ה ו מיי' פ"ו מהל' יו"ט הלכה יא יב [ופ"ו מהלכות עירובין הלכה טו] סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכז סעיף כב:

מב ז מיי' פ"ה מהלכות מא"א הלכה טו טוש"ע י"ד סי' יג סעיף ג [וסי' עט סעיף ג]:

רבינו חננאל

ולגבי מת אע"ג דמת ביו"ט שני דלא אישתהי כלל, לא משהינן ליה, דקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא, דאמר יו"ט שני לגבי מת כחול שויוה רבנן, ואפילו ביו"ט שני של ר"ה. אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי שאומרים לישראל כיון שאתם קוברים המת שלכם תקברו המת שלנו ביו"ט שלכם, חיישינן ומשהינן למחר. והאי דאמר מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר, שמעינן מינה מכלל דבימות עזרא עיברוהו, מנהני מילי, שנאמר ויגע החדש השביעי וכל ישראל בעריהן א), ולגבי עירובי תבשילין, מניח אדם מיו"ט הראשון, שחל פסח או סוכות חמישי וששי בשבת, מניח עירובו ביום חמישי, ואומר אם היום יו"ט, מחר חול הוא ומותר לבשל לשבת בלא עירוב, ואם יום ששי (כגון) הוא יו"ט, היום הוא עיו"ט, והריני מערב מעיו"ט. והני מילי בב' יו"ט של גלויות, אבל בב' יו"ט של ר"ה לא. אפרוח שנולד ביו"ט, רב אסר כי מוקצה הוא, אבל עגל שנולד ביו"ט מותר, שהיה מוכן מאתמול על גב אמו, שהפרה מוכנת היא, ובלבד בידוע שכלו לו חדשיו, ואם אינו ידוע, אסור עד שמונה ימים, ואפילו לחולים. ומפורש בפרק ר' אליעזר במס' שבת.

א) עי' היטב תוס' ר"ה דף יט ע"ב ד"ה מימות עזרא ע"ש.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones